

המרכז למחקר בכלכלה חקלאית
The Center for Agricultural
Economic Research

המחלקה לכלכלת סביבה וניהול
Department of Environmental
Economics and Management

Discussion Paper No. 4.21

Education, Migration, Employment and Wages of Young People Who Grew Up in Moshavim

By

Ayal Kimhi

Papers by members of the Department
can be found in their home sites:

מאמרים של חברי המחלקה נמצאים
גם באתרי הבית שלהם:

<http://departments.agri.huji.ac.il/economics/index.html>

P.O. Box 12, Rehovot 76100, Israel

ת.ד. 12, רחובות 76100

Education, Migration, Employment and Wages of Young People Who Grew Up in Moshavim

Ayal Kimhi*

March 2021

Abstract

Young people who grew up in Moshavim have superior educational qualifications than their counterparts from other types of localities, and their labor market success, in terms of employment and wages, is higher. This research focused on trying to explain the wage gap between these two population groups, as well as between those who migrated out of Moshavim and those who stayed. The higher wage of those who grew up in Moshavim could not be explained by differences in observed characteristics of in the labor market returns to these characteristics. It might be that growing up in Moshavim endows some unobserved skills that are useful in the labor market. Those who migrated out of Moshavim tended to have higher educational qualifications and be employed in more remunerating industries. Differences in these and other characteristics, as well as superior returns to education and industries of employment, contributed to the higher wages of out-migrants. The conclusion is that young people who grew up in Moshavim are well-prepared to the outside labor market, but out-migration leads to negative selection, such that those with the higher skills and qualifications tend to leave.

* Professor Ayal Kimhi is Vice President of the Shores Institution for Socioeconomic Research and Head of the Department of Environmental Economics and Management at the Hebrew University. The study was conducted in the Central Bureau of Statistics' Research Room, based on files prepared by the Labor and Welfare Unit. The author thanks Central Bureau of Statistics staff for their assistance in the preparation and use of the data file.

השכלה, הגירה, תעסוקה והכנסה של בני ובנות המושבים

איל קמחי*

מרץ 2021

תקציר

לבני ובנות המושבים כישורים השכלתיים עדיפים על בני ובנות גילם שגדלו והתחנכו ביישובים שאינם חקלאיים, והצלחתם בשוק העבודה, במונחי תעסוקה ושכר, גדולה יותר. מחקר זה התמקד בניסיון להסביר את פער השכר בין שתי קבוצות אוכלוסייה אלה, וכן בין בני ובנות המושבים שמהגרים לצורות ישוב אחרות ולבין אלה שנשארים להתגורר במושבים. נמצא שפער השכר לטובת בני ובנות המושבים אינו ניתן להסבר על ידי הבדלים במאפיינים נצפים או בתשואות למאפיינים אלה בשוק העבודה. ייתכן שעצם הגדילה וההתבגרות במושב מעניקות כישורים בלתי-נצפים כלשהם שבאים לידי ביטוי בהצלחה גדולה יותר בשוק העבודה. אלה שהיגרו מהמושבים היו בעלי הישגים השכלתיים גבוהים יותר, ונטו יותר להיות מועסקים בענפים מתגמלים יותר מבחינת שכר. הבדלים במאפיינים אלה ואחרים, וכן הבדלים בתשואות על השכלה וענפי תעסוקה, תרמו לשכר גבוה יותר לאלה שהיגרו מהמושבים יחסית לאלה שנשארו. המסקנה היא שבני ובנות המושבים מוכנים היטב להתמודדות בשוק העבודה בישראל, אולם ההגירה ליישובים אחרים יוצרת סלקציה שלילית כך שבעלי הכישורים הגבוהים ביותר נוטים לעזוב.

הקדמה

מאז הקמת מושב העובדים הראשון לפני כמאה שנה, אחד העקרונות המרכזיים של המבנה הארגוני שלו, עיקרון שנשאר על כנו גם לאחר שעקרונות רבים אחרים התמססו עם השנים, היה המשכיות בין דורית לאחד מהצאצאים בלבד. עיקרון זה נבע מהתכנון של היחידה המשקית כך שתספיק לפרנסה של משפחה אחת (אפלבוים וסופר, 2004). התפיסה שעמדה בבסיסו של עיקרון זה הייתה שחלוקה של המשק ליחידות קטנות יותר על מנת לאפשר את העברתן ליותר מצאצא אחד תגרום למצב שבו אף אחד מן החלקים לא יהיה גדול דיו כדי להצדיק את קיומו מבחינה כלכלית. תפיסה זו נבעה ככל הנראה מהתצפית על החקלאים הערבים שנהגו באותה תקופה לחלק את חלקותיהם בין ילדיהם (Tal, 2007). גם כיום, כאשר הגודל הפיזי של הנחלה אינו מהווה בהכרח גורם מגביל ליכולת הפרנסה ממנה, עדיין לא ניתן מבחינה חוקית לחלק יחידות משקיות.

* פרופ' איל קמחי הוא סגן נשיא מוסד שורש למחקר כלכלי-חברתי ומנהל המחלקה לכלכלת סביבה וניהול, המכון למדעי הסביבה, הפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה, האוניברסיטה העברית. המחקר נערך בחדר המחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על קבצים שהוכנו על ידי גף עבודה ורווחה. המחבר מודה לאנשי היחידה להנגשת מידע למחקר בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על הסיוע בהכנת קובץ הנתונים ובשימוש בו.

בעלי נחלה במושב, שעיקר רכושם - אם לא כולו - היה המשק החקלאי, נאלצו לעמוד בפני בעיית החלטה אכזרית: מי מילדיהם יהיה "הבן הממשיך" ויקבל בסופו של דבר את המשק, ואיך להעניק דבר מה שווה ערך לילדיהם האחרים (Kimhi, 1995). ההחלטה על זהות הבן הממשיך קיבלה משנה חשיבות מהעובדה שבמקרים רבים ההורים הסתמכו על המשק - וכשתמע מכך גם על הבן הממשיך - כמקור מחיה לעת זקנתם (Pesquin, Kimhi and Kislev, 1999). כמובן שבעיית החלטה זו קיבלה זוויות שונות במשפחות שונות: בחלק מהמשפחות אף לא אחד מן הילדים ראה את עתידו בחקלאות, ובמשפחות אחרות יותר מילד אחד היה מעוניין במשק. במובן מסוים מצב זה יצר פתרון מתבקש: משפחה מהסוג הראשון תמכור את המשק, ואחת המשפחות מהסוג השני תרכוש את המשק עבור אחד מילדיה. כמובן שאין בכך כדי לספק פתרון לכל בעלי הנחלות, במקרה שהביקוש למשקים עולה על ההיצע, ובכל מקרה פתרון זה אינו מסייע לבעלי נחלות שאחד מילדיהם מעוניין להישאר במשק ואין בידם די משאבים להעניק פיצוי הולם לילדיהם האחרים. קמחי (Kimhi, 1994) מצא כי בין 1971 ל-1981 כ-5%-6% מן המשקים הפעילים במושבים עברו לניהולו של אחד מילדיהם של בעלי הנחלות. היות שרבים מבעלי הנחלות במושבים שהוקמו אחרי קום המדינה היו עדיין בשיא כושר העבודה שלהם באותן שנים, ייתכן שמספרים אלה גדלו משמעותית בשנים שלאחר מכן. קמחי ונחליאלי (Kimhi and Nachlieli, 2001) מצאו, במספר קטן יחסית ולא מייצג של משקים במושבים שנדגמו בשנים 1993-1994, כי ב-42% מהם קיים בן ממשיך.

אחת מאפשרויות הפיצוי לילדים שנאלצים או בוחרים לעזוב היא לסייע להם בפיתוח קריירה חלופית, למשל באמצעות מימון לימודים אקדמיים, בתקופה שבה לימודים אקדמיים היו הרבה פחות נפוצים וערך השוק של המשקים היה נמוך יחסית. הקמת שכונות ההרחבה במושבים בשנות התשעים של המאה הקודמת, והאפשרות של בעלי הנחלות לקבל זכות למגרש בהרחבה עבור אחד מילדיהם בעלות נמוכה ממחיר השוק, הקלו במידת מה על בעיית החלטה לגבי זהות הבן הממשיך והיכולת לפצות ילדים אחרים. שכונות ההרחבה אפשרו גם ליותר מבני המושבים להמשיך ולהתגורר במושב שבו יש להם זיקות משפחתיות וחברתיות. עם זאת, הרחבת המושבים תרמה להמשך מגמת הדילול של החקלאים באוכלוסיית המושב, מגמה שהתעצמה עם הפסקת הפעילות החקלאית במשקים רבים בעקבות משבר הקואופרציה של שנות השמונים, כך שבשנת 2015 פחות מעשירית מהמועסקים במושבים דווחו על החקלאות כעיסוק העיקרי (קמחי, 2019).

לבעיית המשכיות הבין-דורית במושבים היו השלכות גם להחלטות לגבי ההשכלה של בני המושבים. לפני עשורים לא נראה שהיה צורך בהשכלה פורמלית כלשהי כדי להצליח בחקלאות, בהינתן העובדה שילדים נהגו לסייע להוריהם בעבודות המשק ובהינתן המערכת התומכת של האגודה החקלאית ושירותי ההדרכה. משתמע מכך שילדים שראו את עתידם בחקלאות לא היו אמורים להשקיע ברכישת השכלה פורמלית, בדומה לתופעה שרווחה בקיבוצים באותן שנים (Abramitzky and Lavy, 2014). הדבר היה שונה כמובן לגבי ילדים שלא ראו את עתידם בחקלאות, שעבורם השכלה פורמלית אמורה לסייע בפיתוח קריירה מחוץ לחקלאות. מתבקש, אם כן, שבעלי הנחלה יחליטו מוקדם ככל האפשר על זהות הבן הממשיך, אולם החלטה כזאת אינה פשוטה, היא נעשית בתנאי אי-ודאות לגבי מגוון של פרמטרים עתידיים, ומכאן שקיים תמריץ לדחות אותה ככל האפשר (Kimhi, 1997). במקרה כזה גם ההחלטה של הילדים אינה

פשוטה : האם להשקיע ברכישת השכלה שבהסתברות מסוימת תתברר כלא רלוונטית. וכמובן להחלטה על ההשכלה יש השלכות מהותיות לגבי ההצלחה בעתידית של אותם ילדים שלא יישארו במשק.

בעשורים האחרונים התמונה שונה. מעטים מבני המושבים רואים את עתידם בחקלאות, לא כל הבנים הממשיכים נשארים בחקלאות, לפחות לא כתעסוקה עיקרית (Sofer, 2005), וגם אותם שנשארים חקלאים זקוקים להשכלה כדי לנהל משק מודרני בסביבה כלכלית פחות ידידותית ובתנאי מדיניות תומכת פחות מאשר בדור הקודם. מכאן עולה שאלה נוספת, והיא האם מערכת החינוך במגזר הכפרי מספקת לילדי המגזר תנאים להצלחה בקריירה העתידית הדומים לתנאים שלהם זוכים ילדי מגזרים אחרים. מועצות אזוריות בעלות משאבים נוהגות לתקצב את בתי הספר שלהן מעל ומעבר לתקציב הממשלתי שהם מקבלים, אולם לא כל המועצות מסוגלות לכך, וכמו כן תקציב גדול יותר אינו מבטיח בהכרח חינוך איכותי יותר. מתבקשת השוואה של ההצלחה בקריירה העתידית של ילדי המושבים וילדים אחרים, אולם גם השוואה כזאת אינה יכולה לענות על השאלה באופן מוחלט, היות שהצלחה בקריירה תלויה לא פחות בסביבה המשפחתית והחברתית שבה גדל הילד.

המטרה של מחקר זה היא לשפוך מעט אור על הצלחתם של בני ובנות המושבים בשוק העבודה, תוך מתן דגש על ההשכלה שהם רוכשים ועל מקום מגוריהם בשנות בגרותם, והכל כמובן בהשוואה לאוכלוסיות אחרות. כמו כן נשווה בין אלה שהמשיכו להתגורר במושבים לבין אלה שהיגרו לצורות ישוב אחרות.¹ לשם כך נעשה שימוש בקובץ נתונים מנהליים המכיל פרטים על שמונה שנתונים מלאים של ילדי ישראל, ילידי 1978-1985, ועוקב אחרי הישגיהם דרך מערכת החינוך, ההשכלה הגבוהה, והשלב הראשוני של השתלבותם בשוק העבודה. לאחר השמטת האזרחים הערבים (היות שמספר זעום בלבד של ערבים גדלו במושבים), אנשים שלא למדו בבית הספר התיכון ועולים שהשלימו את לימודיהם התיכוניים בארצות מוצאם (לשתי הקבוצות האחרות לא קיים בקובץ זיהוי של יישוב המגורים), קובץ הנתונים כלל כ-700 אלף איש ואשה. מתוכם 3.8% גדלו במושבים ו-3.1% בקיבוצים. מתוך אלה שגדלו במושבים, 59% עדיין התגוררו במושבים בשנת 2015. כלומר, כ-40% מבני ובנות המושבים הגרו ליישובים אחרים.²

סטטיסטיקה תיאורית

בחינת נתוני ההשכלה מעלה כי 53% מבני ובנות המושבים הם בעלי תעודת בגרות, לעומת 54% מבני ובנות הקיבוצים ו-45% מאוכלוסיית שאר היישובים (לוח 1). ההבדלים בין צורות היישוב במספר יחידות הלימוד ובציון הממוצע לבגרות אינם משמעותיים. 45% מבני ובנות המושבים ניגשו לבחינה הפסיכומטרית, לעומת 51% מבני ובנות הקיבוצים ו-39% מאוכלוסיית שאר היישובים. הציון הפסיכומטרי של בני ובנות המושבים שנבחנו היה נמוך מזה של בני ובנות הקיבוצים וגבוה במקצת מהממוצע של אוכלוסיית היישובים האחרים.³ 45% מבני ובנות המושבים הם בעלי תואר אקדמי, לעומת 52% מבני ובנות הקיבוצים ו-34% מאוכלוסיית שאר

¹ Sofer and Applebaum (2012) מצאו שיעורי הגירה חיוביים ממרבית האזורים הכפריים לעירוניים בישראל.

² לא התייחסנו להגירה ממושב אחד למושב אחר.

³ במידה שאדם נבחן יותר מפעם אחת בבחינה הפסיכומטרית, נלקח הציון הגבוה ביותר.

היישובים. נראה, אם כך, שההישגים ההשכלתיים של בני ובנות המושבים נמוכים מאלה של בני ובנות הקיבוצים אולם גבוהים מאלה של שאר היישובים. לעומת זאת, שיעור התעסוקה כשכירים של בני ובנות המושבים גבוה מזה של אוכלוסיית שאר היישובים ובכללם הקיבוצים,⁴ והשכר החודשי הממוצע שלהם גבוה יותר אף הוא.⁵ בהמשך הניתוח הכמותי, אוכלוסיית הקיבוצים ואוכלוסיית שאר היישובים מוזגו לקבוצה אחת.

בהשוואה בין בני ובנות המושבים שנשארו להתגורר במושבים לבין אלה שעזבו, ניתן לראות שאלה שעזבו הם בעלי ההישגים ההשכלתיים הגבוהים יותר, ובהתאם שיעור התעסוקה שלהם כשכירים גבוה יותר ושכר העבודה שלהם גבוה יותר.⁶ Sano et al. (2020) מצאו פערים בתעסוקה ובהכנסה לטובת צעירים שהיגרו מאזורים כפריים לעירוניים בקנדה יחסית לאלה שנשארו. Rupasingha, Liu, and Partridge (2015) מצאו שההגירה נטו בארה"ב היא מן העיר אל הכפר. גם Brown et al. (2015) הגיעו לממצאים דומים באנגליה, ומצאו גם שאלה שהיגרו לכפר נטו לשמור על מקומות העבודה שלהם בעיר. Young (2013) מצא שבמדינות מתפתחות זרמי ההגירה מהכפר אל העיר ומהעיר אל הכפר דומים בגודלם ומבוססים על סלקציה לפי כישורים, אולם במדינות אלה קיימים פערי הכנסות גבוהים לטובת תושבי העיר, מה שלא בהכרח נכון בישראל (לוי 2015).

ניתוח רב-משתני

מצאנו כי קיימים הבדלים במאפייני ההשכלה והתעסוקה בין האוכלוסיות של היישובים השונים, והבדלים אלה עשויים להסביר את פער השכר בין בני ובנות המושבים לבין האוכלוסייה המקבילה ביישובים אחרים. על מנת לזהות את התרומה הייחודית של כל מאפיין לפער השכר, יש לפקח על המאפיינים האחרים שעשויים להשפיע אף הם. ניתוח סטטיסטי רב-משתני בשיטת הרגרסיה הליניארית המרובה מאפשר לבדוד את ההשפעה של כל אחד מהמאפיינים הרלוונטיים על השכר תוך פיקוח על כל שאר המאפיינים.

המשתנה התלוי בניתוח הסטטיסטי, השכר החודשי הממוצע,⁷ מוסבר על ידי מאפייני ההשכלה, ענף התעסוקה,⁸ הרקע הדמוגרפי-כלכלי-חברתי של העובדים, ואזור המגורים, המיוצג על ידי מדד הפריפריאליות של יישוב המגורים.⁹ תיאור המשתנים המסבירים ברגרסיה נמצא בלוח 2, כמו גם

⁴ סביר להניח שחלק גדול יותר מאוכלוסיית הקיבוצים, לפחות בקיבוצים השיתופיים, מוגדרים כעצמאים.

⁵ השכר החודשי הממוצע התקבל מחלוקה של סך ההכנסה השנתית של שכירים בשנים 2012-2016, כפי שדווחה לרשויות המס, במספר חודשי העבודה המצטבר בשנים אלה (לאחר העברת נתוני ההכנסה למחירים קבועים של 2016 לפי מדד המחירים לצרכן).

⁶ סביר להניח שאלה שנשארו להתגורר במושבים נוטים יותר להיות עצמאים, כך שיתכן ששיעורי התעסוקה הכוללים של שתי הקבוצות דומים יותר.

⁷ מבחינה פורמלית, המשתנה התלוי בניתוח הסטטיסטי הוא הלוגריתם הטבעי של השכר החודשי הממוצע.

⁸ במידה שאדם היה מועסק ביותר מענף אחד בתקופה 2012-2016, נבחר הענף שבו היה מועסק זמן רב יותר.

⁹ Kimhi and Menahem-Carmi (2017) הראו את החשיבות של מדד הפריפריאליות להכנסות בישראל. מדד הפריפריאליות מחושב כממוצע פשוט של שני מרכיבים. האחד הוא הקרבה לגבול מחוז תל אביב, והשני הוא מדד נגישות פוטנציאלית המחושב בעזרת קרבת הרשות המקומית לכל אחת מהרשויות המקומיות בארץ וגודל האוכלוסייה שלהן. ספציפית, מדד הנגישות הפוטנציאלית A_i של רשות מקומית i מחושב על ידי $A_i = \sum_{j=1}^J P_j / d_{ij}^{1.19}$, כאשר P_j היא האוכלוסייה של רשות מקומית j , J הוא מספר הרשויות המקומיות, ו- d_{ij} הוא המרחק בק"מ בין המרכז של רשות מקומית i למרכז של רשות מקומית j , כאשר $d_{ii}=3$ (ציבל, 2009).

ממוצעי המדגם שלהם. האוכלוסייה שנכללה בחישוב הממוצעים, ובהמשך גם בניית הרגרסיה, כוללת רק את העובדים השכירים שעליהם קיימים נתונים בכל המשתנים הרלוונטיים. מלבד ההבדלים במשתני ההשכלה לטובת בני ובנות המושבים שהוצגו בלוח 1, לוח 2 מצביע על מספר הבדלים נוספים בין קבוצות היישובים. לדוגמה, 7% מבני ובנות המושבים הם בעלי תואר אקדמי בהנדסה או באדריכלות, לעומת 5% בשאר היישובים. מבחינת ענפי התעסוקה, ניכר יתרון איכותי לאוכלוסיית שאר היישובים, שכן 24% מהם מועסקים בשירותים פיננסיים ומקצועיים, ענף בעל שכר גבוה, לעומת 20% מבני ובנות המושבים. לעומת זאת, 5% מבני ובנות המושבים מועסקים בחקלאות, לעומת 1% בשאר היישובים. לבני ובנות המושבים יש פחות ילדים בממוצע, ומדד הפריפריאליות שלהם נמוך יותר, כלומר הם מתגוררים באזורים פחות מרכזיים. בנוסף, רק לאחוז אחד מהם יש אם ילידת בריה"מ לשעבר, לעומת 4% בשאר היישובים. כמו כן, היו להם יותר אחאים כשהיו בכיתה י"ב, והוריהם היו בעלי שכר גבוה יותר.¹⁰

בהשוואה בין בני ובנות המושבים שהמשיכו להתגורר במושבים לבין אלה שעזבו, בנוסף לכך שאלה שעזבו היו בעלי הישגים השכלתיים גבוהים יותר, ניכרים גם הבדלים בענפי התעסוקה. אלה שעזבו נטו יותר להיות מועסקים בענפי השירותים הפיננסיים והעסקיים שבהם השכר גבוה יחסית, אולם גם בענפי המנהל והשירותים החברתיים, שבהם השכר אינו גבוה. שיעור הנשים מבין אלה שעזבו גדול יותר, וכן גם שיעור הנשואים ושיעור בעלי הילדים. מדד הפריפריאליות של אלה שעזבו נמוך בהרבה מזה של אלה שנשארו במושבים, מה שמלמד על כך שמרביתם עברו להתגורר באזור המרכז. מעניין שדווקא בנתוני הרקע החברתי-כלכלי של ההורים לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין שתי הקבוצות.

תוצאות הרגרסיות מופיעות בלוח 3. בעמודה הראשונה מדווחות התוצאות של כלל האוכלוסייה, ומהן ניתן ללמוד כי השכר החודשי של בני ובנות המושבים גבוה בכ-2.5% מזה של שאר האוכלוסייה, לאחר פיקוח על שאר המאפיינים הנצפים. כמו כן, השכר גבוה יותר לאלה הזכאים לתעודת בגרות, והוא גדל ככל שגדל מספר יחידות הבגרות במקצועות המדעיים, אך אינו משתנה עם מספר יחידות הבגרות במקצועות הלא-מדעיים. השכר גבוה יותר ככל שהציון הממוצע בבגרות גבוה יותר וככל שציון הבחינה הפסיכומטרית גבוה יותר. מעניין שההשפעה של ציון הבחינה הפסיכומטרית על השכר אינה מובהקת סטטיסטית עבור בני ובנות המושבים (עמודה שלישית).

ככלל, תואר אקדמי מביא לשכר גבוה יותר, אולם היוצאים מן הכלל הם תארים שהתקבלו במכללות בתחומי מדעי הרוח, חינוך ואומנויות וכן במדעי הטבע, שהשכר של בעליהם נמוך מהשכר של אלה שאינם בעלי תואר אקדמי. בוגרי אוניברסיטאות משתכרים בממוצע כ-14% יותר מבוגרי המכללות, ועובדה זו מנטרלת את ההשפעה השלילית של התארים במדעי הרוח ובמדעי הטבע על השכר, עבור בוגרי האוניברסיטאות. במדרג התארים האקדמיים, התרומה הגבוהה ביותר לשכר היא של תואר במתמטיקה ומחשבים, ואחריו נמצאים תארים בהנדסה ואדריכלות, מנהל עסקים ומשפטים.

שכר העבודה שונה מאד בענפי תעסוקה שונים. מקדמי הרגרסיה של הענפים המדווחים בלוח 3 מבטאים את הפרש השכר באחוזים יחסית לעובדים שענף התעסוקה שלהם אינו מוגדר. לכן אין

¹⁰ אחוזון ההכנסה של כל אחד מן ההורים נמדד יחסית להתפלגות של כלל השכירים במשק, לפי מגדר, בשנה שבה הילדים היו בני 17.

משמעות חשובה למקדמים עצמם, אלא רק להפרשים ביניהם. בראש רשימת השכר נמצאים ענפי השירותים הפיננסיים והעסקיים, וכן ענפי התעשייה והתשתיות. אחריהם במדרג נמצאים ענפי הבנייה והמסחר.

משתני שנת הלידה מייצגים למעשה את הוותק הפוטנציאלי בעבודה. סביר להניח שילידי 1978 (קבוצת הבסיס) צברו בממוצע יותר ניסיון תעסוקתי מאשר ילידי 1985, ומכאן נובעת הירידה בשכר עם העלייה בשנת הלידה.

עד כה כמעט שלא צוינו הבדלים במקדמים בין בני ובנות המושבים לבין שאר האוכלוסייה, וזאת מפני שההבדלים לא היו משמעותיים במרבית המקרים. דווקא במקדמים של המאפיינים הדמוגרפיים ההבדלים יותר ניכרים. כך, פער השכר המגדרי גבוה יותר בקרב בני ובנות המושבים, בעוד שהפער בין נשואים ללא-נשואים גבוה יותר בקרב שאר האוכלוסייה. ההשפעה השלילית של הילדים על השכר קטנה יותר בקרב בני ובנות המושבים, והשכר קשור חיובית לגיל בלידת הילד הראשון רק בקרב שאר האוכלוסייה. מדד הפריפריאליות הוא בעל מקדם רגרסיה חיובי, המעיד על שכר גבוה יותר במרכז מאשר בפריפריה. הרגרסיות מפקחות גם על מאפייני ההורים, אך אלה פחות חשובים למחקר זה ולכן מקדמי הרגרסיה שלהם לא יתוארו בפרוטרוט.

שתי העמודות האחרונות בלוח 3 מאפשרות לעמוד על ההבדלים בין מקדמי הרגרסיה של בני ובנות המושבים שנשארו להתגורר במושבים ואלה שעזבו, שכאמור, השכר של האחרונים גבוה יותר בממוצע. נמצא שהזכאות לתעודת בגרות וציון הבחינה הפסיכומטרית חשובים לשכר של אלה שעזבו אולם לא לשכר של אלה שנשארו. מספר יחידות הבגרות במקצועות המדעיים חשוב יותר לשכר של אלה שנשארו, בעוד שהציון הממוצע בבגרות חשוב יותר לשכר של אלה שעזבו. תואר אקדמי בתחומים המובילים לשכר גבוה, כמו מתמטיקה ומחשבים, חשוב יותר לשכר של אלה שעזבו. גם תארים במנהל עסקים, משפטים, ומדעי החברה חשובים יותר עבור אלה שעזבו, בעוד שתואר בהנדסה ואדריכלות חשוב יותר עבור אלה שנשארו. מבחינת ענפי התעסוקה, ניכרים פערי שכר גבוהים יותר לטובת הענפים המובילים לשכר גבוה, כמו שירותים פיננסיים ומקצועיים וכן תעשייה ותשתיות, עבור בני ובנות המושבים שעזבו. הדבר נכון גם במקרה של ענפי הבנייה והמסחר. מבחינת המאפיינים הדמוגרפיים, השכר קשור שלילית למספר הילדים רק עבור בני ובנות המושבים שעזבו, בעוד שהוא קשור חיובית לגיל בלידת הילד הראשון רק עבור אלה שנשארו. מעניין שהשכר של אלה שנשארו קשור חיובית להכנסת האב ולא להכנסת האם, בעוד שעבור אלה שעזבו השכר קשור חיובית דווקא להכנסת האם ולא להכנסת האב.

פירוק פער השכר

תוצאות הרגרסיה מאפשרות לפרק את פער השכר לרכיב המוסבר על ידי הבדלים במאפייני האוכלוסייה ולרכיב המוסבר על ידי הבדלים בתמורות למאפיינים אלה בשוק העבודה, וכן לחשב את התרומה של כל מאפיין לכל אחד מן הרכיבים. שיטת הפירוק מתוארת בנספח א'. העמודה הראשונה בלוח 4 מציגה את התרומות של ההבדלים בממוצעי המאפיינים בין בני ובנות המושבים לבין שאר בני ובנות גילם עבור קבוצות של מאפיינים. היות שהשכר הממוצע של בני ובנות המושבים גבוה יותר, המשמעות של תרומה חיובית (שלילית) היא שהפער בממוצע המאפיינים הוא לטובת (לרעת) בני ובנות המושבים.

סך התרומות של המאפיינים לפער השכר הוא מחצית האחוז בלבד. המשמעות היא שחלק הארי של הפער אינו ניתן להסבר על ידי הבדלים במאפיינים. לחלק מקבוצות המאפיינים תרומה חיובית לפער השכר, ולחלק אחר תרומה שלילית. באופן ספציפי, נתוני בחינות הבגרות והבחינה הפסיכומטרית תורמים כאחוז ומחצה לפער השכר, וכן גם המאפיינים הדמוגרפיים. לעומת זאת, העובדה שבני ובנות המושבים נוטים יותר להתגורר בפריפריה מצמצמת את פער השכר בשני אחוזים, והעובדה שהם נוטים פחות להיות מועסקים בענפים המתגמלים ביותר מצמצמת את פער השכר באחוז אחד.

העמודה השנייה בלוח 4 מפרטת את התרומה של קבוצות של מקדמי רגרסיה לפער השכר. למרבית קבוצות המקדמים יש תרומה שלילית לפער השכר. היות שערכי המאפיינים תמיד חיוביים, המשמעות היא שהמקדמים קטנים יותר, ככלל, במשוואת הרגרסיה של בני ובנות המושבים. במילים אחרות, התשואות למאפיינים בשוק העבודה נמוכות יותר. לדוגמה, ההבדלים בתשואות למאפיינים הדמוגרפיים מקטינים את פער השכר בקרוב לשישה אחוזים, בעוד שההבדלים בתשואות למאפייני ההורים מקטינים אותו בקרוב לשמונה אחוזים. אולם קבוע הרגרסיה תורם כמעט עשרים אחוזים לפער השכר, וזה משקף גורמים בלתי נצפים שאינם ניתנים לייחוס לא להבדלים במאפיינים ולא להבדלים בתשואות לאותם מאפיינים.

שתי העמודות הנוספות מפרטות את התוצאות של פירוק דומה של פער השכר בין אלה שעזבו את המושבים לבין אלה שנשארו להתגורר בהם. כאן התמונה שונה לחלוטין, כך שהבדלים בממוצעי המאפיינים תורמים שבעה וחצי אחוזים לפער השכר, בעוד שהבדלים בתשואות למאפיינים דווקא מקטינים את פער השכר כמעט בשלושה אחוזים. אלה שהיגרו מהמושבים נהנים מנתוני השכלה, תעסוקה, וכמובן קרבה למרכז הארץ, טובים יותר מאשר אלה שנשארו, וזו הסיבה העיקרית לשכר הגבוה יחסית שלהם. גם התשואה להשכלה גבוהה יותר עבור אלה שעזבו את המושבים (בעיקר התשואה לזכאות לבגרות ולציון הממוצע בבגרות), וכן התשואה לענפי התעסוקה. לעומת זאת, התשואות במונחי שכר עבודה למאפיינים הדמוגרפיים ולמאפייני ההורים נוטות בבירור לטובת אלה שנשארו להתגורר במושבים.

סיכום

האפשרויות המצטמצמות והולכות להתפרנס מהחקלאות שולחות את מרבית בני ובנות המושבים לשוק העבודה. מחקר זה עוסק במידת מוכנותם של צעירים אלה לשוק העבודה בישראל, ומתמקד בילידי השנים 1978-1985, הנמצאים בשלבים מוקדמים של הקריירה התעסוקתית שלהם. נמצא שמבחינת כישורים השכלתיים והצלחה בשוק העבודה, בני ובנות המושבים אינם נופלים ואף עולים על בני ובנות גילם שגדלו והתחנכו ביישובים שאינם חקלאיים. ניתן לתלות זאת הן בגורמים הקשורים לבית ההורים והן במערכות חינוך איכותיות במועצות האזוריות.

ההשכלה העודפת של בני ובנות המושבים מגדילה את השכר שלהם יחסית לבני ובנות גילם ביישובים אחרים, ואילו מגוריהם בפריפריה ותעסוקתם בענפים פחות מתגמלים מקטינים את השכר שלהם באופן יחסי. התרומות החיוביות והשליליות של הבדלי המאפיינים מקזזות אלה את אלה כמעט לחלוטין, כך שבאופן כללי הבדלי המאפיינים בין שתי קבוצות היישובים תורמים מעט מאד לפער השכר. התשואות למאפיינים בשוק העבודה נמוכות יותר עבור בני ובנות המושבים.

מדובר בעיקר בתשואות למאפיינים הדמוגרפיים ולמאפייני ההורים. סיכום של תרומת ההבדלים במאפיינים וההבדלים בתשואות למאפיינים מצביע על שכר נמוך יותר לבני ובנות המושבים, אולם בפועל השכר שלהם גבוה יותר בממוצע. המסקנה היא שקיימים גורמים בלתי נצפים התורמים לשכר של בני ובנות המושבים יחסית לזה של בני ובנות גילם ביישובים אחרים, במידה שגוברת על התרומות של ההבדלים במאפיינים ובתשואות עליהם. ייתכן שעצם הגדילה וההתבגרות במושב מעניקות כישורים בלתי-נצפים כלשהם שבאים לידי ביטוי בהצלחה גדולה יותר בשוק העבודה.

כ-40 אחוזים מבני ובנות המושבים מתגוררים בבגרותם בצורות ישוב אחרות. ההגירה מהמושבים אינה אקראית. נמצא שאלה שעזבו היו בעלי הישגים השכלתיים גבוהים יותר, ונטו יותר להיות מועסקים בענפים מתגמלים יותר מבחינת שכר. שיעור הנשים מבין אלה שעזבו גדול יותר, וכן גם שיעור הנשואים ושיעור בעלי הילדים. מרבית המהגרים מהמושבים עברו להתגורר באזור המרכז. הבדלים אלה במאפיינים אחראים לפער שכר של שבעה וחצי אחוזים בין המהגרים מהמושבים לבין הנשארים. בנוסף, המהגרים נהנים מתשואה גבוהה יותר להשכלה ולענפי התעסוקה, וגם זה תורם לפער השכר לטובתם. לעומת זאת, התשואות במונחי שכר עבודה למאפיינים הדמוגרפיים ולמאפייני ההורים נוטות בבירור לטובת אלה שנשארו להתגורר במושבים, כך שפער השכר הממוצע בין המהגרים לבין הנשארים עומד על פחות מחמישה אחוזים.

המסקנה היא שבני ובנות המושבים מוכנים היטב להתמודדות בשוק העבודה בישראל. הצד השני של המטבע הוא שאלה מביניהם שעוברים להתגורר בצורות ישוב אחרות הם בעלי כישורי העבודה הטובים יותר. האתגר של המושבים והנהגותיהם הוא ליצור תנאים שיניעו צעירים מוכשרים אלה להמשיך ולהתגורר במושבים. ייתכן שהקפדה יתרה על איכות החיים במושב עשויה להיות אפקטיבית בהקשר זה. מתבקש מחקר המשך שייסקור את המניעים של הצעירים להישאר במושב או לעזוב, מעבר למאפיינים המדידים של שוק העבודה שבהם התמקד מחקר זה.

מקורות

אפלבוים, לביאה, ומיכאל סופר. המושב בעידן של תמורות – מגמות לעתיד. **אופקים בגאוגרפיה** 59, עמ' 36-60, 2004.

לוי, עמרי. **פערי ההכנסות בין הכפר לעיר בראי מפקד האוכלוסין של 2008**. עבודת גמר לתואר מוסמך, הפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה, האוניברסיטה העברית, 2015.

ציבל, נטליה. **מדד פריפריאליות של רשויות מקומיות בישראל: שילוב של מדד נגישות פוטנציאלית עם קרבה למחוז תל אביב**. ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נייר עבודה מס' 45, 2009.

קמחי, איל. **תפקיד החקלאות בכלכלת המרחב הכפרי**. הרצאה בכנס כנרת החמישי לחינוך, אקדמיה ופריפריה, המכללה האקדמית כנרת, 2019.

- Abramitzky, Ran, and Victor Lavy. "How Responsive is Investment in Schooling to Changes in Redistributive Policies and in Returns?" *Econometrica* 82 (4), July 2014, 1241-1272.
- Brown, David L., Tony Champion, Mike Coombes, and Colin Wymer. "The Migration-Commuting Nexus in Rural England. A Longitudinal Analysis." *Journal of Rural Studies* 41, 2015, 118-128.
- Jann, Ben. "The Blinder–Oaxaca Decomposition for Linear Regression Models." *The Stata Journal* 8 (4), December 2008, 453-479.
- Kimhi, Ayal. "Optimal Timing of Farm Transferal from Parent to Child." *American Journal of Agricultural Economics* 76 (2), May 1994, 228-236.
- Kimhi, Ayal. "Differential Human Capital Investments and the Choice of Successor in Family Farms." *American Journal of Agricultural Economics* 77 (3), August 1995, 719-724.
- Kimhi, Ayal. "Intergenerational Succession in Small Family Businesses: Borrowing Constraints and Optimal Timing of Succession." *Small Business Economics* 9 (4), August 1997, 309-318.
- Kimhi, Ayal, and Sarit Menahem-Carmi. "Does Rural Household Income Depend on Neighboring Urban Centers? Evidence from Israel." *Review of Applied Socioeconomic Research* 13 (1), 2017, 26-35.
- Kimhi, Ayal, and Noga Nachlieli. "Intergenerational Succession in Israeli Family Farms." *Journal of Agricultural Economics* 52 (2), May 2001, 42-58.
- Pesquin, Claudio, Ayal Kimhi, and Yoav Kislev. "Old Age Security and Intergenerational Transfer of Family Farms." *European Review of Agricultural Economics* 26 (1), 1st Quarter 1999, 19-37.
- Rupasingha, Anil, Yongzheng Liu, and Mark Partridge. "Rural Bound: Determinants of Metro to Non-Metro Migration in the United States." *American Journal of Agricultural Economics* 97 (3), 2015, 680-700.
- Sano, Yujiro, Cathlene Hillier, Michael Haan, and David Zarifa. "Youth Migration in the Context of Rural Brain Drain: Longitudinal Evidence from Canada." *The Journal of Rural and Community Development* 15 (4), 2020, 100-119.

Sofer, Michael. "The Future of Family Farming in Israel: The Second Generation in the Moshav." *Geographical Journal* 171 (4), December 2005, 357-368.

Sofer, Michael, and Levia Applebaum. "Social and Economic Inequality in the Rural Space of Israel." *Studia Obszarów Wiejskich* 27, 2012, 75-94.

Tal, Alon. "To Make a Desert Bloom: The Israeli Agricultural Adventure and the Quest for Sustainability." *Agricultural History* 81 (2), Spring 2007, 228-257.

Young, Alwyn. "Inequality, the Urban-Rural Gap, and Migration." *The Quarterly Journal of Economics* 128 (4), 2013, 1727-1785.

נספח א': פירוק פער השכר למרכיבים

נניח שמשוואות הרגרסיה הן:

$$\ln(W_{i,M}) = X_{i,M} \beta_M + U_{i,M}$$

$$\ln(W_{i,O}) = X_{i,O} \beta_O + U_{i,O}$$

עבור בני ובנות המושבים (M) ושאר היישובים (O), בהתאמה, כאשר W_i הוא השכר של פרט i , X_i היא המטריצה של המשתנים המסבירים, β הוא הוקטור של מקדמי הרגרסיה, ו- U_i היא הפרעה אקראית בעלת תוחלת אפס. כאשר אומדים את הרגרסיות ומציבים את אומדני המקדמים (מסומנים ב- $\hat{\cdot}$) במקום המקדמים במשוואות אלה, מתקבלים הערכים המחושבים של לוג השכר. כאשר מחשבים ממוצעי מדגם של הערכים המחושבים ושל המשתנים המסבירים (מסומנים ב- $\bar{\cdot}$), מתקבלות המשוואות הבאות:

$$\overline{\ln(W_M)} = \bar{X}_M \hat{\beta}_M$$

$$\overline{\ln(W_O)} = \bar{X}_O \hat{\beta}_O$$

חיסור של משוואת שאר היישובים ממשוואת המושבים נותן את פער השכר הממוצע:

$$\overline{\ln(W_M)} - \overline{\ln(W_O)} = \bar{X}_M \hat{\beta}_M - \bar{X}_O \hat{\beta}_O$$

בעזרת הוספה והפחתה של איברים למשוואת פער השכר הממוצע וסידורה מחדש, מתקבל:

$$\overline{\ln(W_M)} - \overline{\ln(W_O)} = (\bar{X}_M - \bar{X}_O) \hat{\beta}_O + \bar{X}_O (\hat{\beta}_M - \hat{\beta}_O) + (\bar{X}_M - \bar{X}_O) (\hat{\beta}_M - \hat{\beta}_O)$$

המחובר הראשון בצד הימני של המשוואה הוא המרכיב המשקף את התרומה של ההבדלים בין מאפייני האוכלוסיות לפער השכר. הוא מודד בכמה יגדל השכר של אנשי שאר היישובים אם המאפיינים שלהם יהיו שווים בממוצע למאפייני בני ובנות המושבים. המחובר השני הוא המרכיב הבלתי מוסבר, המשקף את התרומה של ההבדלים בין התמורות למאפיינים של האוכלוסיות (מקדמי הרגרסיה) לפער השכר. המחובר השלישי הוא אינטראקציה בין הפרשי המאפיינים והפרשי המקדמים, וניתן להתייחס אליו כאל שארית.

לוח 1. השוואת נתוני ההשכלה והעבודה בין צורות היישוב השונות

מושבים		סוג ישוב			משתנה
<u>עזבן</u>	<u>נשארן</u>	<u>מושבים</u>	<u>קיבוצים</u>	<u>אחרים</u>	
59%	48%	53%	54%	45%	שיעור זכאות לבגרות
21.44	20.56	20.96	21.04	20.75	מספר יחידות בגרות ללא מדעים וטכנולוגיה
5.53	5.57	5.56	5.46	5.56	מספר יחידות בגרות במדעים וטכנולוגיה
92.34	89.69	90.94	92.83	91.65	ציון בגרות ממוצע בקרב הזכאים לבגרות
52%	41%	45%	51%	39%	שיעור הנבחנים בבחינה פסיכומטרית
586	570	577	598	572	ציון פסיכומטרי לאלה שנבחנו
48%	35%	45%	52%	34%	שיעור בעלי תואר אקדמי
88%	81%	84%	78%	80%	שיעור מועסקים כשכירים
9,727	9,076	9,355	8,725	9,128	שכר חודשי ממוצע

לוח 2. ממוצעים של המשתנים המסבירים ברגרסיה

מושבים		ישובים אחרים		משתנה
עזבו	נשארו	סה"כ		
63%	54%	58%	53%	זכאות לתעודת בגרות
17.2	15.4	16.2	14.7	מספר יחידות בגרות ללא מדעים וטכנולוגיה
4.1	3.7	3.9	3.4	מספר יחידות בגרות במדעים וטכנולוגיה
75	69	72	66	ציון בגרות ממוצע*
1%	1%	1%	2%	נתיב לימודים לא ידוע
25%	32%	29%	30%	נתיב לימודים טכנולוגי
326	272	296	277	ציון הבחינה הפסיכומטרית*
30%	22%	25%	24%	בעלי תואר אקדמי אוניברסיטאי
6%	4%	5%	4%	תואר במדעי הרוח, חינוך ואמנות
13%	12%	13%	11%	תואר במדעי החברה
9%	7%	8%	8%	תואר במנהל עסקים
4%	3%	3%	4%	תואר במשפטים
3%	2%	3%	3%	תואר ברפואה ומקצועות עזר רפואיים
2%	1%	2%	2%	תואר במתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב
3%	3%	3%	2%	תואר במדעי הטבע
7%	6%	7%	5%	תואר בהנדסה ואדריכלות
3%	8%	5%	1%	מועסק בחקלאות, ייעור ודייג
9%	10%	10%	9%	מועסק בתעשייה, כרייה, מים וחשמל
2%	4%	3%	2%	מועסק בבניה
9%	11%	11%	12%	מועסק במסחר
14%	16%	15%	16%	מועסק בתחבורה, תקשורת ואירוח
23%	17%	20%	24%	מועסק בשירותים פיננסיים, מקצועיים ומדעיים
29%	22%	25%	25%	מועסק במינהל, בריאות, חינוך ורווחה
11%	11%	11%	11%	יליד 1979
13%	11%	12%	12%	יליד 1980
12%	11%	11%	11%	יליד 1981
14%	12%	13%	13%	יליד 1982
13%	14%	13%	14%	יליד 1983
13%	15%	14%	14%	יליד 1984
12%	16%	14%	15%	יליד 1985
57%	48%	52%	54%	אישה
73%	62%	67%	66%	נשוי
70%	57%	63%	63%	האם יש ילדים
1.7	1.2	1.4	1.5	מספר ילדים ב-2015
20	16	18	17	גיל בלידת הילד הראשון
0.02	0.20	0.85	1.78	מדד פריפריאליות
6%	7%	7%	7%	אם ילידת אסיה
13%	14%	14%	13%	אם ילידת אפריקה
6%	5%	6%	6%	אם ילידת אירופה
2%	1%	1%	2%	אם ילידת צפון אמריקה ואוקיאניה
1%	1%	1%	1%	אם ילידת מרכז ודרום אמריקה
1%	1%	1%	4%	אם ילידת בריה"מ לשעבר
28	28	28	28	גיל האם בלידה
31	31	31	31	גיל האב בלידה
3.0	2.8	2.9	2.7	מספר אחים בכיתה י"ב
44	44	44	42	אחוזון הכנסה אב כשהילד היה בגיל 17
43	42	43	39	אחוזון הכנסה אם כשהילד היה בגיל 17

* כולל אפסים לאלה שלא נגשו לבחינות

לוח 3. תוצאות הרגרסיה של שכר חודשי ממוצע לפי קבוצת אוכלוסייה

מושב		ישובים אחרים		כלל האוכלוסייה		
עזבו	נשאר	סה"כ				
				0.0259***		בני ובנות מושבים
				(4.656)		
0.0742***	0.0186	0.0403***	0.0333***	0.0334***		זכאות לתעודת בגרות
(4.709)	(1.229)	(3.497)	(8.476)	(9.182)		
-0.00116	0.000273	-0.000412	-0.000870*	-0.000846		מספר יחידות בגרות ללא מדעים וטכנולוגיה
(-0.621)	(0.236)	(-0.417)	(-1.664)	(-1.632)		
0.00766***	0.0103***	0.00890***	0.0132***	0.0130***		מספר יחידות בגרות במדעים וטכנולוגיה
(2.652)	(4.834)	(5.120)	(13.40)	(13.50)		
0.00176***	0.00102***	0.00133***	0.00153***	0.00153***		ציון בגרות ממוצע
(3.202)	(2.853)	(4.368)	(17.94)	(18.32)		
-0.220***	-0.145*	-0.222***	-0.142***	-0.144***		נתיב לימודים לא ידוע
(-3.223)	(-1.675)	(-4.135)	(-8.155)	(-8.415)		
-0.0127	0.00684	0.000672	-0.000510	-0.000307		נתיב לימודים טכנולוגי
(-0.881)	(0.540)	(0.0692)	(-0.126)	(-0.0787)		
6.46e-05**	-6.27e-06	2.41e-05	4.85e-05***	4.70e-05***		ציון הבחינה הפסיכומטרית
(2.365)	(-0.256)	(1.335)	(6.993)	(7.033)		
0.120***	0.150***	0.140***	0.136***	0.136***		בעלי תואר אקדמי אוניברסיטאי
(6.695)	(9.905)	(11.43)	(33.06)	(32.00)		
-0.0473	-0.0905***	-0.0700***	-0.0609***	-0.0615***		תואר במדעי הרוח, חינוך ואמנות
(-1.608)	(-3.142)	(-3.587)	(-4.155)	(-4.308)		
0.0614***	0.0294*	0.0433***	0.0486***	0.0482***		תואר במדעי החברה
(2.831)	(1.699)	(2.962)	(8.759)	(8.662)		
0.320***	0.236***	0.275***	0.289***	0.289***		תואר במנהל עסקים
(11.27)	(12.07)	(13.78)	(26.55)	(26.39)		
0.234***	0.194***	0.213***	0.186***	0.187***		תואר במשפטים
(7.407)	(6.498)	(9.570)	(13.33)	(13.53)		

המשך בעמוד הבא

לוח 3 (המשך)

מושבים		כלל האוכלוסייה			
עזבו	נשארו	סה"כ	ישובים אחרים		
0.0488	0.0641*	0.0574**	0.118***	0.115***	תואר ברפואה ומקצועות עזר רפואיים
(1.647)	(1.831)	(2.484)	(12.88)	(12.85)	
0.494***	0.374***	0.436***	0.477***	0.476***	תואר במתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב
(11.42)	(7.300)	(12.03)	(33.52)	(33.58)	
-0.141***	-0.101***	-0.122***	-0.105***	-0.106***	תואר במדעי הטבע
(-3.006)	(-3.008)	(-4.294)	(-11.91)	(-11.81)	
0.281***	0.287***	0.280***	0.290***	0.290***	תואר בהנדסה ואדריכלות
(11.80)	(12.74)	(16.90)	(30.13)	(30.83)	
0.321***	0.329***	0.344***	0.343***	0.347***	מועסק בחקלאות, ייעור ודייג
(4.385)	(11.73)	(12.78)	(19.93)	(20.48)	
0.704***	0.633***	0.663***	0.690***	0.688***	מועסק בתעשייה, כרייה, מים וחשמל
(24.99)	(24.56)	(35.88)	(47.56)	(49.08)	
0.595***	0.499***	0.540***	0.545***	0.545***	מועסק בבניה
(11.64)	(17.41)	(21.31)	(38.08)	(39.47)	
0.547***	0.480***	0.509***	0.494***	0.495***	מועסק במסחר
(19.00)	(19.59)	(28.09)	(57.23)	(58.76)	
0.331***	0.351***	0.342***	0.329***	0.329***	מועסק בתחבורה, תקשורת ואירוח
(7.937)	(14.73)	(15.39)	(20.49)	(20.70)	
0.637***	0.596***	0.614***	0.648***	0.647***	מועסק בשירותים פיננסיים, מקצועיים, מדעיים וטכניים
(16.11)	(24.15)	(30.53)	(48.67)	(49.65)	
0.409***	0.403***	0.401***	0.377***	0.378***	מועסק במינהל, בריאות, חינוך ורווחה
(8.051)	(17.42)	(16.19)	(16.93)	(17.15)	
-0.0250	-0.0113	-0.0154	-0.0416***	-0.0408***	יליד 1979
(-1.277)	(-0.534)	(-1.061)	(-12.55)	(-12.54)	
-0.0987***	-0.0909***	-0.0951***	-0.0698***	-0.0712***	יליד 1980
(-4.833)	(-4.253)	(-6.464)	(-15.24)	(-15.82)	

המשך בעמוד הבא

לוח 3 (המשך)

מושב		כלל האוכלוסייה			
עזבו	נשארו	סה"כ	ישובים אחרים		
-0.146*** (-7.137)	-0.109*** (-4.686)	-0.126*** (-7.998)	-0.116*** (-24.20)	-0.117*** (-24.12)	יליד 1981
-0.211*** (-9.023)	-0.120*** (-5.571)	-0.163*** (-9.309)	-0.153*** (-35.57)	-0.154*** (-37.83)	יליד 1982
-0.219*** (-9.756)	-0.188*** (-8.537)	-0.203*** (-12.76)	-0.199*** (-42.48)	-0.199*** (-42.85)	יליד 1983
-0.261*** (-13.49)	-0.213*** (-9.308)	-0.237*** (-15.14)	-0.247*** (-55.18)	-0.247*** (-56.45)	יליד 1984
-0.381*** (-17.16)	-0.273*** (-11.60)	-0.320*** (-18.56)	-0.297*** (-53.65)	-0.298*** (-54.71)	יליד 1985
-0.326*** (-10.03)	-0.352*** (-29.01)	-0.344*** (-20.51)	-0.272*** (-14.38)	-0.275*** (-14.72)	אישה
0.0813*** (3.767)	0.0988*** (6.238)	0.0934*** (7.329)	0.130*** (20.28)	0.129*** (20.19)	נשוי
0.132 (0.909)	-0.138 (-1.571)	-0.0193 (-0.235)	-0.102*** (-3.642)	-0.0991*** (-3.576)	האם יש ילדים
-0.0346*** (-3.038)	-0.00639 (-0.722)	-0.0247*** (-3.276)	-0.0247*** (-10.02)	-0.0247*** (-9.981)	מספר ילדים ב-2015
-0.00137 (-0.315)	0.00801*** (2.934)	0.00405 (1.624)	0.00631*** (7.779)	0.00624*** (7.755)	גיל בלידת הילד הראשון
0.0226*** (3.522)	0.0210*** (3.231)	0.0212*** (3.831)	0.0222*** (4.040)	0.0220*** (4.064)	מדד פריפראליות
0.0538** (2.032)	0.0410** (2.014)	0.0474*** (2.922)	-0.00502 (-1.386)	-0.00292 (-0.793)	אם ילידת אסיה
0.0655***	0.0234	0.0435***	0.0374***	0.0375***	אם ילידת אפריקה

המשך בעמוד הבא

לוח 3 (המשך)

מושב		כלל האוכלוסייה			
עזבו	נשאר	סה"כ	ישובים אחרים		
-0.00252	-0.00547	-0.00673	0.000131	-0.000169	אם ילידת אירופה
(-0.0862)	(-0.249)	(-0.374)	(0.0372)	(-0.0479)	
-0.0380	-0.0889	-0.0672*	-0.0399***	-0.0411***	אם ילידת צפון אמריקה ואוקיאניה
(-0.831)	(-1.601)	(-1.889)	(-5.696)	(-6.036)	
0.0852*	0.00355	0.0401	-0.0258***	-0.0234***	אם ילידת מרכז ודרום אמריקה
(1.732)	(0.0713)	(1.127)	(-3.458)	(-3.157)	
-0.0524	0.0730	0.0143	-0.0175***	-0.0172***	אם ילידת בריה"מ לשעבר
(-0.871)	(1.464)	(0.361)	(-4.177)	(-4.177)	
-0.00447**	-0.00454**	-0.00465***	-0.00188***	-0.00198***	גיל האם בלידה
(-2.367)	(-2.501)	(-3.515)	(-5.641)	(-6.101)	
-0.00162	0.000390	-0.000330	-0.000642**	-0.000631**	גיל האב בלידה
(-0.928)	(0.226)	(-0.263)	(-2.320)	(-2.327)	
-0.00693**	-0.00547*	-0.00704***	-0.00431***	-0.00446***	מספר אחים בכיתה י"ב
(-2.206)	(-1.813)	(-3.397)	(-5.312)	(-5.657)	
0.000106	0.000543***	0.000365***	0.000497***	0.000496***	אחוזון הכנסה אב כשהילד היה בגיל 17
(0.449)	(3.244)	(2.958)	(12.82)	(13.41)	
0.000647***	0.000231	0.000432***	0.000630***	0.000623***	אחוזון הכנסה אם כשהילד היה בגיל 17
(4.377)	(1.294)	(3.533)	(15.94)	(16.24)	
8.612***	8.604***	8.621***	8.423***	8.430***	קבוע
(155.5)	(202.1)	(264.5)	(434.6)	(443.7)	
8,693	11,418	20,111	456,363	476,474	מספר תצפיות
0.388	0.321	0.348	0.383	0.382	R ²

הערות:

ערך t בסוגריים

* מקדם מובהק ב-10%

** מקדם מובהק ב-5%

*** מקדם מובהק ב-1%

לוח 4. פירוק פערי השכר*

עזבו מושבים לעומת נשאר		מושבים לעומת ישובים אחרים		קבוצות משתנים
<u>מקדמים</u>	<u>מאפיינים</u>	<u>מקדמים</u>	<u>מאפיינים</u>	
6.5%	1.0%	-2.7%	1.6%	בגרות ופסיכומטרי
0.5%	2.7%	-0.1%	0.2%	תארים אקדמיים
1.9%	1.3%	-0.3%	-1.0%	ענפי תעסוקה
-8.1%	-0.8%	-5.8%	1.5%	מאפיינים דמוגרפיים
0.0%	3.2%	-0.1%	-2.0%	מדד פריפריאליות
-6.3%	-0.1%	-7.8%	0.2%	מאפייני הורים
2.6%	0.0%	19.8%	0%	קבוע
-2.9%	7.5%	3.1%	0.5%	סה"כ

* את התוצאות המלאות ניתן לקבל מהמחבר